

DO DIAGNOZE S KRVNIM TESTOM

Oktober je mesec ozaveščanja o raku dojk. Ta je pri ženskah najpogostejša oblika raka, a tudi najbolj ozdravljiva, zlasti če je odkrit pravočasno. Ob učinkovitih presejalnih programih so obetavne tudi raziskave na področju diagnosticiranja s krvnimi testi, vse več pa se govori tudi o zdravljenju s konopljo.

Kot kažejo podatki registra raka RS, za rakom dojk letno v Sloveniji v povprečju zbolijo približno 1400 oseb.

Možnost za ozdravitev je velika, če je rak odkrit še v zgodnji fazi razvoja. Pomembna preiskava za zgodnje odkrivanje raka dojk je mamografija, ki lahko odkrije raka, ko ga še ni mogoče zatipati. Ključno vlogo pri odkrivanju raka dojk ima tudi ženska sama, saj veliko zatrdlin, za katere se po opravljenih preiskavah izkaže, da so rakave, odkrijejo ženske s samo-pregledovanjem.

Diagnozo raka pa bi v prihodnosti lahko onkologi postavili kar s krvnimi testi. Raziskave na tem področju potekajo že več kot desetletje, ena najpomembnejših na področju raka dojk je bila predstavljena julija letos v reviji *Cancers*. V njej je sodelovalo 9632 zdravih žensk in še 548 z znanim rakom dojk. V 92

odstotkih so pravilno odkrili raka, kjer je obstajal. Pri bolnicah s poznim stadijem bolezni (3. ali 4.), kjer je rak praviloma tipen, pa je bil stoodstotno zanesljiv.

NI NOVOST, IMA PA PRIHODNOST

»Diagnosticiranje prisotnosti raka s pomočjo krvnih testov ni novost in ima prihodnost. Gre za določanje prisotnosti tumorskih celic ali njihovih delčkov v krvi. Te imenujemo tudi cirkulirajoče tumorske celice (CTC). To so celice, ki so se ločile od primarnega tumorja ali metastaz in vstopile v krvni obtok,« pojasnjuje dr. Simona Borštnar, internistka onkologinja in vodja mamarnega tima na Onkološkem inštitutu. Kot je še povedala, so tovrstni krvni testi že del diagnostičnih postopkov z razsejanim rakom, raziskave, ki preučujejo določanje prisotnosti CTC v zdravi populaciji

BODITE POZORNI NA TE BOLEZENSKÉ ZNAKE

Pri večini rakov se bolezenski znaki ali bolečine navadno pojavijo šele, ko je bolezen že precej napredovala. Simptomi zgodnjega raka so praviloma blagi in neznačilni, zato jih pogosto pripišemo kakšni drugi, manj nevarni bolezni. Na možnost raka je treba pomisliti ob pojavu katerega od naslednjih opozorilnih znakov: spremembe pri odvajanju vode in blata, rana, ki se ne celi, neobičajna krvavitev, zatrdlina v dojki ali katerem koli drugem delu telesa, težave pri požiranju, opazna sprememba kožne bradavice ali pigmentnega znamenja, dražeč kašelj ali hripavost.

za diagnosticiranje in s tem tudi kot možnost presejanja za raka, pa so novejšje.

Omenjena raziskava je pokazala še, da krvni test sicer ni bil tako natančen pri odkrivanju zgodnjih stadijev raka, ki proizvajajo manj CTC, »vendar so bili rezultati še vedno impresivni – identificirali so 96 odstotkov žensk s stadijem 2, pri katerem so tumorji večinoma omejeni na dojko. Za stadij 1, kjer je rak majhen in pravi-loma še ni tipen, pa je bila natančnost 89-od-stotna.«

DOKAZANE KORISTI PRESEJANJA

Borštnarjeva pravi, da gre za obetavne rezultate, ki pa zahtevajo potrditev še v drugih kliničnih raziskavah, ki bodo koristnost tovrstnih testov potrdile ali ovrgle. »Zelo prenačljeno bi bilo, da se na podlagi ene raziskave spremeni pristop k presejanju populacije,« je še opozorila. Presejanje z mamografijo v starosti od 50 do 71 let tako ostaja standard, saj ima dokazane koristi pri zgodnjem odkrivanju raka in zmanjšanju smrtnosti zaradi raka dojk v vsej populaciji. Da je rak dojk v tolikšnem obsegu zgodaj odkrit in ozdravljen, gre zahvala tudi presejalnemu programu Dora. Ta vabi na presejalno mamografijo ženske med 50 do 69 leti. Cilj programa je zmanjšanje umrljivosti za rakom dojk med ženskami v tej populaciji za 25 do 30 odstotkov. Odkrijejo veliko »majhnih rakov«, ki jih s samopregledovanjem še ni mogoče zatipati.

ZDRAVLJENJE S KONOPLJO

Veliko bolnikov z rakom pa se odloča tudi za zdravljenje s konopljo. O tej temi smo za mnenje povprašali mikrobiologinjo doc. dr. Tanjo Bagar, tudi predsednico strokovnega sveta Mednarodnega inštituta za kanabinoide, in prim. Josipino Ano Červek, ki je za izjemne dosežke pri uvajanju novih metod onkološkega zdravljenja in novih znanj na področju zdravljenja s kanabinoidi prejela tudi odlikovanje predsednika republike. Kot pravita, bolniki uporabljajo zelo različne pripravke iz konoplje, ki vsebuje velik spekter učinkovin. Več kot tisoč učinkovin z biološko aktivnostjo je bilo že izoliranih iz te rastline – med drugim kanabinoidi, terpeni, flavono-

idi ... »Zdravniki lahko predpišejo epidiolex, izčiščen rastlinski CBD, dronabinol, ki je sintezni THC, enomolekularni CBD ali magistralno zdravilo – kanabinoidno solucijo, ki vsebuje tako THC kot CBD. Po naši zakonodaji bi lahko zdravnik predpisal tudi pripravke iz cele rastline – medicinske konoplje. Ta je pri nas definirana kot integralni rastlinski pripravek, vsebnost THC in CBD je znana, pripravek pa ustreza farmacevtskim standardom,« sta po-vedali strokovnjakinji in dodali, da se tovrstnih izdelkov za zdaj še ne dobi naših v lekarnah.

KOT DOPOLNILNO ZDRAVILO

Strokovna priporočila pravijo, da se pripravki iz konoplje uporabljajo kot dopolnilno zdravilo za povečanje zdravilnega učinka standardnih zdravil, za obvladovanje telesnih in psihičnih simptomov ali zmanjšanje njihovih neželenih učinkov. »Nedvomno lajšajo težave in stranske učinke, ki se lahko pojavljajo ob standardni onkološki terapiji, kot so slabost, izguba teka, bolečine, vnetja živčevja (periferne nevropatije), srbež in neželeni učinki tarčnih zdravil v koži in podkožju. To so tudi sprejete indikacije za uporabo v medicini v sosednjih in zahodnih državah,« pravita Ba-garjeva in Červekova, a dodajata, da imajo sicer kanabinoidi veliko širše delovanje: imajo

protitumorske učinke, zavirajo proliferacijo, sprožajo apoptozo, zavirajo nastajanje novih žil okrog tumorja in metastaziranje. Prav tako imajo protivnetne lastnosti tudi na sistemsko rakavo vnetje.

Ob tem je zelo pomembno tudi, kako se izdelki iz konoplje kombinirajo z že uvedeno terapijo. »Vemo namreč, da so kanabinoidi z določenimi zdravili sinergistični, torej podprejo njihovo delovanje, po drugi strani pa je sočasna uporaba z določenimi zdravili strogo kontraindicirana. Prav tako je pomembno vedeti, da THC ni primeren za vsakega bolnika (tudi onkološkega).«

Kanabinoidi po njunem mnenju ne morejo in ne smejo nadomeščati strokovnega onkološkega zdravljenja, temveč se uporabljajo kot dopolnilno, tako imenovano »add on« zdravljenje. »Pomembno je, da pacienti vedo, da jim ni treba izbirati ali-ali, torej ali konoplja ali uradna medicina. V večini primerov se da konopljo zelo dobro vključiti v obstoječi režim zdravljenja, treba pa je natančno vedeti, kateri kanabinoidi za kakšno diagnozo, kakšne so interakcije z obstoječimi zdravili in kako določiti individualni zdravilni odmerek. Konoplja ima izjemne potenciale za uporabo v medicini, nikakor pa ni panacea.«

Š. R.

KAKO PRAVILNO PREGLEDAMO DOJKE

Predmenopavzne ženske naj samopregled izvedejo med 7. in 10. dnevom menstrualnega ciklusa, pomenopavzne ženske pa naj si izberejo določen dan v mesecu.

Sistematično pretipamo obe dojki, pa tudi pazduhi in nadključnični loži. Poleg na novo nastalih zatrdlin je potrebna tudi pozornost glede spremembe v velikosti ter obliki dojk in barvi kože, uvlečenost bradavice ali izcedek iz nje. Če ženska sama zatipa tumor ali ima druge težave z dojkami, naj obišče svojega ginekologa ali družinskega zdravnika, ki jo bo čim prej napotil v najbližji Center za bolezni dojk, kjer poleg mamografije opravijo tudi klinični pregled in/ali ultrazvok dojk.